

Když se nám naskytla možnost využít část prostoru dvorku našeho gymnázia pro stavbu v rámci experimentální archeologie, vybrali jsme si nejpodstatnější centrum domu – ohniště. Jednak kvůli relativní jednoduchosti stavby, také kvůli používaným materiálům.

Už od pradávna byl oheň největším pomocníkem člověka. Udržoval odstup divokých zvířat, zajišťoval teplo a napomáhal příjemnější stravě. Oheň s ohništěm se stal symbolem rodiny, domácnosti a bezpečí.

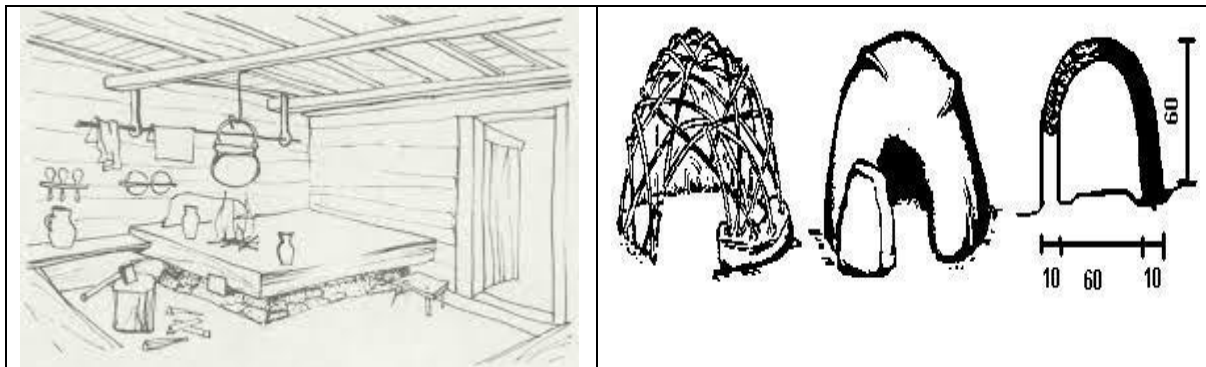

Stará lidová rčení nám zachovala povědomí o tom, že oheň nebyl jen pomocník, ale i „špatný pán“. *Hned byl oheň na střeše. Vždyť nehoří střecha nad hlavou. Posadil mu na střechu červeného kohouta.* Střechy rychle chytily díky způsobu vedení ohně, nedokonalý komín, dýmník, otevřené ohniště. Střešní krytinou byly převážně slaměné došky (dochy) a dřevěné šindele. Případně z „třsti“, což značilo rákos.

Šindel začal pomalu vytlačovat krytinu ze slámy, proto se stala příznakem venkova. Svědčí o tom i hanlivé pojmenování krále Jiříka z Poděbrad – „král došek“. Obě slova byla německého původu. V souvislosti s krytinou střechy se používá také označení „po došku“. Tedy pojmenování domu na vesnici („dědině“) po dřívějším majiteli. Tento způsob pojmenování je odvozen od obvyčeje, který nám zachytila na konci 15. století Tovačovská právní kniha. Totiž symbolické vytržení šindele, došku ze střechy a předání dalšímu majiteli.

Nejstarším domácím způsobem udržování ohně bylo tedy otevřené ohniště. Později vyvýšené. Některá ohniště se pak přebudovávala na jednoduché pece. U těchto středověkých ohnišť již byl často dýmník, který odváděl kouř. Až od 13. století se začínají ze severní Itálie šířit „komíny“ a „kamna“, v době Karla IV. se tak i u nás do Klaretova slovníku dostalo slovo „krb“ - symbol rodinného života.

V této původní jizbě (místnosti) se ale jistě nežilo nejlépe. Všudepřítomný kouř byl věrným doprovodem tepla krbu i ohniště. Často se tak mluví o tzv. „dymnici“. Později se prosazuje způsob vytápění pece z oddělené síně, kde také zůstával nepříjemný kouř. Teprve tehdy vzniká také pojmenování „světnice“, odvozeno od světla. Opačným pojmenováním pak byly černé kuchyně, které dodnes můžeme navštívit na českých hradech.

V raném středověku bychom však nenalezli ani typickou kuchyni. Ostatně i slovo „kuchyně“ se k nám dostává také kolem 14. století (z němčiny, původně latinská coquina). Jan Hus si ovšem stěžuje kritiku svých vrstevníků: „nenie lepšie silnice než z kuchyně do pivnice. Abychom byli spravedliví. Pivnice v tomto případě nebyl hostinec, ale pojmenování sklepa, kde se uchovávaly zásoby a nápoje. Ostatně slovo pivo označovalo dříve vše co je „pivé“, tedy k pití. Název sklep byl vyhrazen klenuté místnosti, většinou tedy přízemí domů. Místnost pro uskladnění potravin se zase nazývá už od středověku spižírna. Pochází to od slova „spíž“ (z němčiny), původní název pro potraviny. Ovšem s takovou místností se setkáme spíše na hradech a v kláštrech.

Po prostudování literatury a vybrání vhodného typu ohniště pro náš prostor bylo třeba sehnat také základní prostředky na jeho stavbu. Ty měly odpovídat dřívějším materiálům. Nezbytné kamení jsme získali od slečny Vandy Hůlové. Jeho transport do školy se neodehrál ani na zádech studentů, ani na voze. Z důvodů bezpečnosti a nedostatku tažných sil jsme využili automobil s károu. Při přenášení kamenů se zase osvědčilo moderní kolečko, které usnadnilo práci rukou i bolest zad. Správná jílová hlína byla poskytnuta zdarma Škrabánkovými. Při jejím kopání, bylo využito moderních rýčů a krumpáče. Pracovat s dřevěnými motyčkami a lopatami v kamenité, jílovité hlíně si neumím představit. Čas při této činnosti strávený by byl neúměrně delší, o silách nemluvě. Možná se nám tu rýsuje jeden z budoucích experimentů, který by byl ovšem pro začátek značně odrazující.

K základním surovinám bychom měli také přičíst vodu. Její zdroj máme v blízké škole, nebylo tedy třeba nosit si vodu ze studně či řeky, jako tomu bylo v dobách středověku.

Ohniště se nejprve vhodně postavilo „na sucho“ z nahromaděných kamenů. Podobně jako puzzle bylo vhodné vybírat kusy tak, aby mělo vhodný tvar a bylo co nejstabilnější. Naším vzorem bylo vysoké ohniště, kde by byl prostor i pro odkládání hrnců a nádobí. Ten by se později mohl i předělat v pec. Proto se vytvořila dutá spodní část ohniště, která měla zároveň posloužit jako kryt dřeva. Tato první fáze trvala cca 3 hodiny, v jedné osobě. Podobně dlouhá byla další fáze, kdy se dřevěným klackem nejprve roztloukala ztvrdlá jílovačka, smísila se s vodou a vytvořila se lepivá směs. Ta posloužila k zpevnění ohniště a vytvoření rovnějších ploch. Vše se nechalo pořádně vyschnout. Jílovačka vytvořila pevný povrch, který sice jemně popraskal, ale zůstal kompaktní a nedrolil se.

V posledních týdnech září jsme se rozhodli zbudovat ochranu stříšku z dřeva a rákosu. Za pomoci studentů 8.0 (Hanousek, Meruňka, Brukner, Semerád) jsme posbírali vhodné spadlé dřevo v lese a přenesli ho k ohništi.

Od pana Miroslava Krejčího jsme dostali několik svazků rákosu, z kterého se spletla jednoduchá rohož, sloužící jako provizorní kryt ohniště před deštěm. Tento provizorní přístřešek sice obstál při nárazových deštích, ale na vytrvalé deště říjnového počasí nestačil. Plánujeme tedy vytvořit konstrukci s doškovou střechou pro lepší ochranu našeho ohniště.

